

PREOTULU ROMANU.

DIARIU BASERICESCU

SCOLASTICU si LITERARIU.

*Buzele preotului voru pazi sciinti'a si lege voru
cercá din gur'a lui. Malachi'a c. II. v. 7.*

Nrulu III.

1 FEBRUARIU.

An. X. 1884.

Asiediamentele sacre ale ~~ale~~ cultului divin din Santele Pareseme.

— *Studiu ritualu premiatu cu 100 franci.* —

(Urmare.)

Restempulu tienerei Paresemeloru.

Dupacumu se cunósce din marturisirile santiloru Parinti, dejá citati, si din canónele synodali, ss. pareseme prescise inaintea ss. Pasci s'au estinsu la unu restempu de 40 de díle. Acést'a a dovedesce si numirea de Paresemi derivatu din latinesculu „Quadragesima.“

E de insemnatu inse, cá aceste 40 de díle credintio-sii mai neci odata si nicairi nu le-au tienutu cu postu neintreruptu, intielegu mai alesu ajuntulu pâna la or'a a 3-a dupamédiadi. In acésta privintia basericele deosebite in decursulu vécuriloru aveau si datini diferite. — Asiá spre esemplu, unele baserice in díle de Domineci nu posteáu, éra basericele orientului asiá dícúndu — afarà de Sambat'a cea mare — preste totu in Sambete si Domineci tieneáu numai abstinencia si nu ajunu, precum prea frumosu marturisesce S. Ioanu gura-de-aurú dícúndu „Precum la cáile publice suntu statiuni si ospeteria, in care caletorii osteniti se resufla si se odichnescu, cá asia se póta implini caletori'a; si precumu la mare suntu porturi, cá acolo navigatorii dupa multe lupte se póta pausá, cá asia mai departe se póta navigá: asia si acuma a daruitu Domnulu cá odichna, acestea dóue díle a septemanei, cá totu atâte statiuni, porturi, celoru ce au susceputu cursulu postului in Parasemi,

că asia și trupului dându pușina relacsare a postului, éra sufletulu recreandu, dupa acelea dóue dîle mai repede se urmedie caletori'a acei'a, carii au inceputu aceea caletoria ș. c. l.⁴ 1)

In alte baserice érași septeman'a patimeloru nu se numerá la tempulu de 40 dîle, ci deosebi,²⁾ — ori posteáu numai pâna in Joi'a mare cându dupa cin'a Domnului se intrerumpea ajunulu, — dar' Vinerea și Sambat'a cea mare érași se reluá. — Dreptu aceea déca amesuratu datineloru deosebiteloru baserice din cele 40 dîle se voru subtrage Dominecele ori deodata și Sambetele, — séu déca chiaru septeman'a cea mare nu se vá computá la postulu de 40 dîle; atunci a-buna-séma a trebuitu se urmédie, că spre a-se poté totusiu compliní cele 40 de dîle ale postului, díu'a inceperei postului a trebuitu se fia inca deosebita, adeca sè se compute mai târdíu séu mai iute. — Pentru-cá spre esemplu, déca din 40 dîle se voru subtrage 6 Domineci respective și 6 Sambete remanu dîle numai 34 respective 28 și asia aceste dîle au trebuitu sè se întregésca, adeca postulu se se încépa cu 12 dîle mai 'nainte. Și acést'a e și caus'a că la unele baserici postulu se incepea cu 7, 8 și chiaru 9 septemani înainte de serbatórea Pasciloru.

Basericele orientale, și in speșie baserie'a nóstra, pre bas'a satoririloru Const. Apost.³⁾ începédu din vechime și pâna astadí postulu santeloru pasci 'lu-incepe cu 7 respective 8 septemani⁴⁾ înainte de serbatórea S. Pasci. — Și asia Parasemele stau din 7 respective 8 septemani séu 49 respective 56 dîle.

Ratiunea satoririi postului celui mare in 7 septemani mai 'nainte de serbatórea Inviarei, ast'feliu o descopere S. Doroteu Archimandritulu (a traitu in véculu VI-lea.) „In lege e scrisu — dice — că Domnedieu a demandatu filoru lui Israelu că in totu anulu se dea dieciuéla Domnului din

1) Hom. 11. in. cap. I. Genes.

2) Cfr. Tipiculu la Bunavestire, unde Dominicelc pâna la Florí se numescu ale postului, éra dela Florí dîlele septemanei celei mare.

3) Lib. V. c. 13.

4) Socotindu-se sí septeman'a brânzei.

tóte ale sale, cá asia facundu, se fia binecuventati intru tóte lucrurile lora. — Acést'a sciendu santii Apostoli, spre folosulu si spre ajutorialu sufleteloru nóstre au statoritu modulu prin care aceea dieciuéla intr'unu chipu mai inaltu si mai maretiu sè se implinésca de cátra noi, anume asiediandu cá din dílele vietiei nóstre se dàmu si se offerimu Domnului a 10-a parte, — cá astufeliu se ne binecuventamu in lucrurile nóstre, si se ne curatímu de peccatele comise preste anu. — Deci syatuindu intre sene, au asediatu din cele 365 díle ale anului, postul de 7 septemâni. Santii parinti inse au judecatu a mai adauge acelor'a inca o septemana carea se fia pregatire la greutatile postului venitoriu, cá in acestu modu postulu de 40 de díle tienutu de cátra Domnulu nostru Isusu Christosu se-lu faca mai luminatu.

Pentru-cà déca din 8 septemani subtragemu Sambetele si Dominecele, remanu inca 40 díle de postu, onorandu in sene insusi si postulu Sambetei celei mare, carea intre tóte celelalte díle de postu ale anului este celu mai santu si mai adevveratu. — Cele siepte septemani inse, subtragúndu Sambetele si Dominecele — dau 35 díle, carora adaugúndu postulu Sambetei celei mare diumetate din nóptea stralucita si inalta (a inviarei) facu 36 si diumetate díle, care apoi facu dieciuéla celoru 365 díle ale anului. Deóra-ce a 10 din 300 díle e 30, din 60 díle a diecea parte e 6 si la 5 díle una diumetate de dí. Acést'a este dieciuéla a totu anulu carea Santii Apostoli au asediatu spre penitencia, si curatirea peccatelorú nóstre.¹⁾

Marturisirea acést'a a lui Dorotheu o aflamu adevverita si prin officiulu sacru alu Parasemeloru. Pentru-cà éta cum cânta baseric'a in officiulu s. din septeman'a brânzei: „Deschisu-sau portile domnediescei penitentie, se ne apropiamu cu osérdia, . . . dieciuéla a totu anulu aducúndu imperatuluj tuturor,“²⁾ — éra in altu locu ne chiama dicéúndu; „Ve-

1) Nilles Nic. S. J. „Calendarium manuale Oniponti 1881. Tom. II. pag. 82. — Cassianus la Laymana l. c. pag. 147.

*) Adeca cu 8 septemani înainte de Pasci, — séu 7 de vejú luá afóra septeman'a patimiloru.

2) Sedel. Luni sept. brânz.

Ati se ne curatîmu pentru-câ adi este septeman'a cea înainte curatitoria, *dieciuél'a a totu anulu fiindu*, dupa care inceputulu posturilor dela Apostoli de demultu se întende.“¹⁾

Se mai adaugemu la acést'a si aceea câ septeman'a brânzei, — asiadara a 8-a înainte de Pasci — se numesce „primavér'a postului“ „usi'a penitentiei, intrarile infrânarei“ „gatierea si înaintea serbare a postului ce intra acumu“ si altele, care dovedescu câ inceperea Paresemeloru in s. nós-tra baserica cu adeveratu se incepe cu 7, respective cu 8 septemani inaintea serbatórei Inviarei.

Desi postulu dinainte de Pasci, in intielesu mai restrinsu séu mai largu a tienutu unu restempu mai multu séu mai puçinu de 40 dîle, — totusiu acestui postu s'a datu de comunu numirea de Pareseme (Quadragesima) séu postulu de 40 dîle.

Caus'a acestei numiri scrietorii se nevoiescu a-o esplicá in diferite moduri. Unii adeca dicu câ s'a numitu astufeliu dia aceea cauza, câ consta din 40 dîle séu câ si-a luatú incepere cu 40 de dîle înainte de Pasci. Altii éراسi afirma câ numirea aceea s'ar' fi datu numai cá prin aceea credintiosii se dovedésca urmarea esemplului Mantuitoriului Christosu, — a lui Moise — Ilie si altor'a, — si acést'a cu atátu mai vértosu pentru-câ Dominecele si Sambetele inca se numera la tempulu postului — intru câtu in acele se observa abstinenti'a. (Cfr. Offic. divinu din Merc. sept. brânzei.)

Suntu mai incolo alti scrietori, cari pre urma marturisirei s. Ireneu citatu de catra Eusebiu,²⁾ dicu câ caus'a si insemnatatea acestei numiri de 40 dîle se devina de acolo, câ între mórtea si inviarea lui Christosu a fostu unu restempu de 40 óre, adeca din ór'a a 6-a a Sambetei pâna la manecatulu Dominecei, — si care restempu la inceputu s'ar' fi tienutu cu postu de 40 óre continue, adeca ale dîleii si noptiei.³⁾

¹⁾ Irm. 2 odei VIII. Luni sept. brânz.

²⁾ Hist. Eccl. I. V. c. 24. ³⁾ Cfr. N. Nilles o. c. pag. 78. — Math. IX. 19. Marc. XVI 10.

6. Impartirea officiului sacru din santele Pareseme.

Officiulu sacru alu santeloru Pareseme amesuratu insemnatatei, respective relatiunei ce-lu are faia de obiectulu si scopulu generalu alu acelor'a, se p6te impart6 in 3 parti principale. Anume:

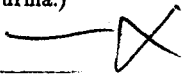
I *Introducerea* s6u inaintea serbare si pregatire la santele pareseme, — usiele, incepatur'a si intrarile postului. Ac6st'a se incepe din Dominec'a Vamesiului si a Fariseului si tiene p6na in Dominec'a lasatului de br6nza. Deci cuprinde in sene trei septemani din ainte de Pareseme.

II *Paresemele proprie* s6u „tempulu lupteloru“ si „calatori'a bunatatorulu,“ din Domineca, respective Luni in septeman'a br6nzei p6na la Dominec'a Stelpariloru (Floriiloru) si

III. *Sant'a si marea septemana a Patimeloru*, dela Dominec'a stelpariloru p6na la Inviare.

Urmandu dreptu aceea ac6sta impartire, vomu pertract6 preafrum6s'a insemnatate a officiului s. din santele Pareseme, si inca asia, c6 vomu lu6 de basa totu-d6-una officiulu sacru prescisu, si inainte de t6te se v6 lamur6 insemnatate dogmatica — ori morala ocurente a fia-carui asiedimentu mai de frunte. Pre l6nga ac6st'a dupa potintia se v6 desluc6 caus'a si temeiulu acelui asiedimentu, precum si legatur'a liturgica ce ar' av6 preste totu fiacare parte a officiului sacru cu scopulu generalu alu ss. Pareseme, si in deosebi cu alte asiedimente sacre ale Paresemeloru.

(Va urm6.)

I. BOROSIU.

Uniunea baseric6sca a Romaniloru cu reformatii in secele XVI—XVII.

(Dupa Istor6a Romaniloru transilvani, ms. de Petru Bod.)

Asi6 grai6 inainte de ac6st'a cu patru diecenie nemuritoriulu nostru Balcescu. Elu grai6 mai deaprop6 s6 mai deadreptulu confratiloru din Moldo-Romani'a de pre atunci, midiolocitu inse tuturoru Romaniloru; c6-ci pre toi i cuprinde6 anim'a sa gener6sa, sufletulu seu celu mare.

Elu face rara esceptiune dela fatalea regula, dupa căre „ni-mene nu e profetu in patri'a sa.“ Cuventele sale mai susu citate au fostu că profetice, au resunatu cu puterea divina tunatória sí sguduitoře a vechiloru profeti ai lui Israilu in animele sí sufletulu compatriotiloru sei rom. Sí urmarea care fù? Fù ace'a că fratii moldo-romani „se fecera demni de a-si luá rangulu, ce li-se cuvine in marea familia a natiuniloru europene.“ Moldo-Romani'a de odinióra e asta-di Romani'a un'a sí nedespartíta; Romani'a e asta-di regatu.

Óre inse afóra de călile sí fóra midiulócele cu spiretu filosoficu-profeticu indegetate de istoriculu Balcescu se putura sí s'ar fi potutu intemplá aceste mari sí p'ací nesperate metamorfosári? Se ne dé respnsu la acésta intrebare portarea sí faptele patriotiloru moldo-romani incependu mai alesu depre la midiuloculu aniloru 50 ai secului nostru, de pre la tractatulu sí conventiunea de Parisu, care tempu cu celu nemidiilocitu urmatoriu s'ar poté cu dreptu cuventu numí epoc'a literaturei romane istorico-politice. Cu totii: poeti, profesori, barbati de statu, boieri sí nevoieri, esilati sí neesilati, cu unu cuventu: toti căti scieá invérti sí manuá condeiulu, se aruncara in acea epoca agitata pre terenulu istoriografie, scormonindu prin archiviele publice sí private, scotiendu din pulberea loru unii unulu altii altu documentu relativu la trecutul Moldo-Munteniei, sí demonstrându estumodu Europei sí lumei presintele romanimei sí bunulu ei dreptu din presinte, de a formá o tíera un'a, libera sí ne-dependinte. Intr'adeveru opurile, tractatele sí memorialele istorice, scrise in tempulu din vorba decătra fratii transcarpatini, suntu p'ací fóra numeru, asiá cătu unu ministru anglesu de atunci interpelatu fiindu, că cu ce-si proptescu Romanii moldo-munteniani aspiratiunile sí pretensiunile sale politice? ministrulu respuse in audiulu lumei: că scrierile sí documentele loru referitóre la acést'a, n'aru incapé in cas'a comunelorú séu camer'a deputatiloru Anglitérei.

Se fimu inse cu mare luare-aminte. Pre atunci decurgeá in faci'a areopagului Europei civilisate procesulu Moldo-Munteniei, sí deocamdata numai alu ei. Dar' fiindu că afóra de dins'a poporulu romanu intregu, natiunea romana intréga stá sí din alte párti: procesulu nu s'a terminatu. In dílele

nóstre procesulu s'a reinceputu cu vehementia sí decurge în contr'a întregu corpului natiunei romane.

Se ne grabimu drept'acea a ne luá, cumu facu în asemeni easuri individii singuriti, advocatu aperatoriu. Advocatulu popóraloru, advocatulu natiuniloru este istori'a. Nu trebue se lasámu, cá partit'a contraria se corumpa prin informatiuni false pre acestu advocatu. Se ne adoperámu alu in formá noi insi-ne despre pásurile, drepturile sí aspiratiunile nóstre juste.

Amu facutu-ó óre sí o facemu noi acést'a, mai alesu noi Romanii de dincóce de Carpati? Nu credemu se eutedie cineva din noi a dá la acésta întrebare respunsu afirmativu. In giuru de noi Clio este serbatorita de toti cei-alalti. Fratii sasi lucra de diecenie cu zelu sí cu succesu de laudatu pentru istori'a sí preste totu pentru trecutul Transilvaniei.¹⁾ Fratii magiari de asemenea, afóra cá au prin Ungari'a proprii reuniumi istorice sí archeologice diverse sí de datu mai vechiu au mai nou, începura in anii din urma a infintiá atari reuniumi partiali sí prin tienuturile transilvane, bunaóra cea din comitatulu clasicu romanescu ala Hunedórei, s. a. a.²⁾

Dara noi Romanii ce facemu óre in acestu respectu sí facia de atari misicári? Uită-ne-vomu óre sí de ací înainte cu o fatala sí ghiaciósa nepasare, cu mânile inlestate pre pieptu, cu rabdarea nefrésca sí inmóibilitatea fachirului indianu, cá nesce straini, precumu Sulzer, Engel, Roesler, Hunfalvy, Fligier si altii se ne întótoce sí schimosésca dupa bunulu loru placu istori'a? Asceptá-vomu sí de ací incolo, cá totu nesce straini cá Jul. Jung, Lad. Picu s. a., se se ocupe ei singuri de trecutul nostru, sí ei se ne provóce a-lu desgropá? Departe se fia de noi atáta amortiala! . . .

La lucrú dér', frati romani! La lueru cu totii, micu sí mare, eruditi sí mai neeruditi, preuti sí seculari cá cu poteri unite se ne lamurimu, pre cátu numai in potinti'a omenésca este sí se ne constatámu noi insi-ne fasile trecutului nos-

¹⁾ P. e. „Verein für siebenbürgische Landeskunde“, cu resiedinti'a in Sabiu de prin anii 40 ai seclului: a'oi elucubratiunile archeologice ale lui „Ackner und Müller“ etc. etc.

²⁾ Mai de curendu, afóra de prosperatoriulu „Museu transilvanu“ („Erdélyi muzeum“), se infintiá inca pentru cele vre 200.000 de Secui „Museu sectioscu“ (Székely muzcum.) a parte.

tru bimilenariu! Câte date pretioase pentru acestu trecutu diacu dejá in limb'a-ne stravechia italica; dar' apoi in unele dîceri provinciali sî unii idiotismi rom.; in unele numiri topografice de sate, orasie, munti, vâi sî campi; in variele sî pré frumósele datine poporali rom.; in diplomele nobilitarie sî alte acte vechie, ce diacu uitate sî necunoscute pre fundulu lădiloru destulu de numerosîloru nostri nobili din poporu; in cãrți basericesci sî alte mscripte antice, cumu sî in inscriptiuni de pre vasa, parieti, ornate, clopote ale basericiloru sî altoru edificie mai vechie; in numii séu mone-tele, uneltele sî pietrele monumentali cu inscriptiuni, ce le scóte plugulu aratoriului romanu in totu anulu la lumin'a dîlei din clasiculu nostru pamentu dintre Carpati sî Istru! Cú adevveratu aice se póte ín intielesulu celu mai genuinu aplicá dîs'a scripturei: „Secerisiulu e multu, seceratorii puçini.“

Fire-amu inse multi ori puçini, noi credemu firmu sî tare, cá pentru poporulu rom din acésta patria ín dîu'a de astadi sî de ací in colo e cestiune de onóre, ba chiaru de viétia cultivarea mai cu deadinsulu a istoriei sale cumu sî in legatura studiarea anticitatiloru patriei sale. Dá; e cestiune de onóre a avé macaru unu museu istorico-archeologicu rom. mai de dómne-ajuta, sî alătura o societate istorico-archeologica a nóstra propria, cá se nu mai rosímu in façi'a eruditiloru estranei din Europ'a civilisata, cari cercetându-ne romantic'a patria, asta Elvetia a Austriei, gasescu aice asemeni reuniuni sî asiedieminte scientifice-culturali sasesci, magiare scl. numai romanesci nu. Macaru cá in presinte cam dupa de aceste se mèsura multu puçinu valórea sî vitalitatea unui poporu, cumu sî insemnatatea lui pentru completarea concertului natiuniloru culte sî civilisate.

Deocamdata sectiunile scientifice-literarie ale „Asociatiunei transilv. pentru literatur'a rom. sî cultur'a poporului rom.“, pre basea unoru regulamente cevasi mai reformate sî mai corespundietoriu stabilite, dóra inca aru poté implé cestiunat'a lacuna. La totu casulu, in evulu nostru alu minuniloru vapórei sî electricitateri, tempu nu e de pierdutu. „Tempulu e banu“ (time is money) díce Anglesulu, „tempulu e scumpu“ secundédia Romanulu. De acea, sî pana la

implenirea dorintieloru și realizarea propunerilor de mai sus, se ne facemu în direștiunea indegetata detorinți'a natiunale cu totii, în prim'a linia înse preutii, cá unii, cari formandu clasa cea mai numerósa a intielegintiei rom. cumu și fiindu respanditi pretotindenii în lat'a romanime și venindu în atingere de tóte dilele cu tóte straturile poporului rom., potemu prestá causei din discusiune sierbitiele cele mai însemnate și mai binecuentate.

* * *

Asemeni consideratiuni și convictiuni indemnara prescrietoriulu acestoru, a face pre scurtu cunoscuta publicului rom. „*Istori'a Romaniloru locuitori în Transilvani'a,*“ ce o scrise pre la începutulu diumetatei a dóu'a a seclului tr. eruditulu preutu ev. ref. din Ighiulu-ungurescu, Petru Bod. Manuscriptulu din vorba ar meritá, dupa modest'a nóstra opiniune, cá cutare societate científica-literaria rom. se-lu tiparésca întregu întregutiu, cu tectstulu seu latinu și alături cu o traductiune romana: într' atátu ni se pare dinsulu de interesante pentru istori'a nóstra, alesu cea basericésca, din secl. XVII—XVIII, éra în prim'a linia pentru decursulu fataliloru înparechiári, tumulturi și ciocniri, cari în urm'a unirei basericesci template pre la 1700 se escara în sinulu natiunei rom. transilvane între cele dóue castre ale unitiloru și neunitiloru, și cari durara mai bine de una diumetate de seclu, adeca pana ce le puse capetu prin forti'a armelor generariulu imperatescu Bukow, mortu în 1764. Cu acestu datu se termina și istori'a din cestiune.

Mai vertosu acésta ultima parte o vomu relevá și noi, câtu în estrase mai mari ori mai mice, câtu mai pe d'întregulu, cuprindiendu dins'a templamente, date și documente, au numai de abia au nicidecumu atinse de scrietorii nostri de pana acum. Observámu în fine inca acea, cá msptulu Istoriei lui P. Bod, dupa cumu ne asecurá mai anu veteranulu nostru literatoriu și publicistu, d. Georgiu Baritiu, nu e togmai raru. Într'adeveru elu se afla și aice în Clusiu, precátu scimu, în dóue esemplarie: unulu în colectiunea Keményiana de manuscripte, de pre carele înainte cu vre 6—7 ani ilustrulu nostru istoricu și filologu Hasdeu doriá

à avé una copia; altulu in bibliotec'a colegiului unitariloru. Noi avemu dinaintea nóstra pre celu d'antâiu, copiatu de re-pausatulu ministru alu Ungariei, comite Emericu Mikó pre 566 pagine in 4-tu.

Ci se venîmu la obiectulu si scopulu propusu.

(Va urmá.)

Dr. GREGORIU SILASI.

Unele notitie despre casatorie.

(Urmare.)

Diferite specie si numiri ale casatoriei.

Deórece casatori'a e sacramentu, e un'a urmare fresca cà cá atare póte se esiste numai intre cei botezati; inse-dupace casatori'a se inchia cá contractu matrimoniale si intre infideli, bá se póte inchiá si intre acesti'a cu credin-tiosii, si deorace casatori'a inchiata intre cei nebotezati cá contractu nu se póte contestá precum nici caracterulu in-disolubilitatei, carele nu provine din sacramentalitatea ci din instituirea ei divina, si deóra-ce casatori'a dupa varietatea concepteloru formate din diferitele relatiuni ale vietiei pre-cum si din tienut'a si amesteculu potestatei lumesci — se póte inchiá sub conditiuni, cari o alteréza in forma si ma-teria, urméza cá casatori'a din aceste privintie se se infaci-sieze nu numai in diferite specie ci si sub diferite numiri. Distingemu asiadara atátu dupa numire cátu si dupa specie:

1. *Casatori'a legitima* (matrimonium legitimum) contrasa dupa legile naturali si civile fára aprobarea besericei si fára caracteru sacramentale. Atari suntu casatoriile judeiloru si ale paganiloru.¹⁾

2) *Casatori'a inchiata dupa legile eclesiastice* (matr. ratum seu initiatum) inse neconsumata, ne completa prin co-merciulu carnale.²⁾ Atare este casatori'a crestiniloru inchiata

¹⁾ Innoc. III. c. 7. X. de divort. IV. 19.

²⁾ Acésta casatoria o recunósce si pravil'a in ep. CCIV. di-cúndu:... „éra de se voru fi facutu rogatiunile, benecuventarea, macaru de nu se voru fi nici impreunatu, atunci nunt'a ace'a la acel'a barbatu si femeia este pre lege si locuinti'a nedespartita, si nemene nu póte se-i desparta.“ Din novel. Leone intieptulu si Alecs. Comnen.

cu beneaventura si aprobarea besericeii — dar' inca neconsumata. Acésta casatoriá se distinge de cea legitima prin sacramentalitate, si stá in antitese cu casatori'a neratificata (matr. irritum). De acést'a se distinge:

3. *Casatori'a consumata* (matr. consumatum), care dupa ratificarea ei prin beserica, s'a completatu prin consumare, adeca prin impreunarea carnale; stá in opusetiune cu casatori'a neconsumata si antititiesea între amendoué este esentiale încátu sub anumite impregiurari casatori'a ratificata inse neconsumata nu are caracterulu indisolubilitatii.

4. *Casatori'a adeverata* (matr. verum) este cea inchiata dupa legile si prescisele besericesci, si fiendu-cá nu i-a statu nici un'a piedeca in cale este valida dela inchiarea ei (matr. validum); acestei'a se opune casatori'a putativa (matr. putativum) care in sene nu e adeverata, pentru-cá numai la parere este inchiata, in fapta inse nu s'a potutu inchiá standu-i in cale cutare piedeca, care nefiendu cunoscuta contraentiloru, acesti'a au cugetatu a inchiá casatori'a adeverata; atare casatori'a e nevalida pana cându dupa invederarea piedecei ascunse — se reinoesce consensulu, si atunci casatori'a delaturându piedec'a — se dîce instaurata, convalidata (matr. instauratum, reconvalidatum).

5. *Casatori'a ascunsa*, prin ascunsu inchiata, (matrim. clandestinum) se póte considerá in doue intielesuri a) in intielesu propriu (dupa intielesulu concil. Trid.) casatori'a clandestina, care se contrage fàrà parochulu propriu si fàrà martorii prescisi.³⁾ b) In intielesu impropriu casatori'a clandestina este si cea inchiata fàrà promulgari, dar' asta clandestinitate nu invalidéza casatori'a ci o cualifica numai de neiertata (matr. illicitum).

In antitese cu clandestinitatea, casatori'a e publica seau solemná, déca se face cu tóte solemnitatîle prescise.

6. *Casatori'a de conscientia* (matr. conscientiae) se dîce candu cu concessiune primita din cause fundate se inchiá in faci'a parochului si a doi martori — fora implenirea formalitatiloru prescise, fàrà promulgatiuni.⁴⁾

---

³⁾ Ses. XXIV. c. 1. de ref. matr. — ⁴⁾ Dispusetiunile relative le prescrie Benedictu XIV. in constit. Satis vobis.

7. *Casatori'a morganatica, solica* se dîce cea inchiata între persóne, ce se afla în rangul diversu; aci se reduce în unele privințe și casatori'a disparagia. Afora de aceste mai obvine casatori'a inchiata prin procuratoriu, cea inchiata pre patulu mortiei, casatori'a incestuosa și casatori'a mestecata (matr. mixtum), în fine

8. Casatori'a civile (m. civile).

Casatori'a civile și repune basea numai în contractu, și inchiandu-se după dispușetiunile legii civili înainte auctoritatii lumesci, parte cu delaturarea totale a dispușetiunilor ecles., parte numai cu admiterea ori cu concesiunea dispușetiunilor ecles., parte cu prescrierea accesiunii succesive din partea besericeii⁵⁾ a datu anșă la distingerea ei în casatori'a civila obligativa, facultativa și necesitativa (Noth-civilche). Beseric'a în consciința misiunii sale nu pôte remané indifereente facia de atari nesușințe contrarie spiritului creștinescu, cari nu numai că suntu opuse sentiului religiosu, și latinescu indiferentismulu între creștini, ci subminéza basea moralitatii, a fericirii popóreloru și desprețiescu ritulu eclesiasticu. Dereptu-aceale-a condamnatu încă și în conciliulu Tridentinu⁶⁾ și de atunci încóce în contennu până în presente.⁷⁾

Cu tóte aceste casatori'a civile se afla introdusa în multe staturi⁸⁾ și anume:

---

⁵⁾ Inceputulu casatoriei civile se deduce de la introducerea protestantismulu, care a denegatu sacramentalitatea casatoriei dechiarandu-o numai de-unu contractu civile, — înse spiritulu anticlesiasticu nu s'a desvoltatu îndată — ba protestantii și până astăzi inchia casatori'a în faci'a preotulu; — form'a presente s'a desvoltatu mai târziu și mai alesu pre tempulu revoluțiunii franceze, pentru-că încercările Holandice din 1580 și cele Anglice din 1653 nu s'au potutu avântă la resultatu însemnatu; în dîile nóstre acestu spiritulu anticreștinu a luat dimensiuni mari introducându casatori'a și în unele parti ale besericeii orientali, de es. în regatul Romaniei, ai carei supuși mai 'nainte nu cedáu altoru creștini cu sentiulu de religioșitate.

⁶⁾ Ses. XXIV. c. 11. de matr.

⁷⁾ Piu IX. Allocut. diu 17 diec. 1860. Leon. XIII. 10 febr. 1880 conf. cu scrip'. diu 9 siept. 1852. Piu IX. Penitentiar. romana. 1866. 15 jan. și Benedict. XIV. „Redditae sunt nobis“ 1746. 14 sept.

⁸⁾ Mai speciale descriere se afla la Vering. op. c. §. 183. dintre ai nostri Ratiu Instit. teolog. §. 13.

a) *Casatori'a civile obligativa* consta intru ace'a dispu-setiune a legii civile că partile au se inchia casatori'a in faci'a si inaintea auctoritatii lumesci, altcum statulu nici re-cunósce legalitatea ei nici nu admite impartasirea ei in con-secuintiele dreptului civile, si tóte casatoriile, câte se in-chia in faci'a besericei fàrà de a fi precesu inchiarea ina-intea auctoritatii lumesci le dechiara de nevalide din pun-tulu dreptului civile nici nu concede că se precéda benecu-ventarea din partea besericei, cà-ci altcumu asupr'a preotî-loru, cari ar' benecuventá casatori'a inainte de inchiarea ei in faci'a auctoritatii civili le impune piedepse. Atare ca-satori'a obligativa este introdusa in Franci'a, Belgiu, Itali'a, Prusi'a, provinciile renane, Hessi'a Schwarzburg, Sonder-hausen, Meklenburg-Schwerin si Hanover'a, in cantonele Genf, Neuenburg si Tessin si in Regatulu Romaniei.¹⁾

b) *Casatori'a civile facultativa* este, déca se lasa in voi'a libera a partiloru că se inchia casatori'a dupa placu ori in aintea auctoritatii lumesci ori in faci'a besericei si statulu recunósce in ambe casuri casatori'a de legale si valida avéndu acela-si efectu.

Acésta specie de inchiare a casatoriei e introdusa in Angli'a, Iri'a, Scoti'a, coloniile indiane, in marele ducatu Ol-denburg, cetatea Hamburg si in cantonulu Waadt.

c) *Casatori'a civile necesitativa* are locu numai in acele casuri, candu benecuventarea ei se denéga ori nu se permite pentru anumite pedece puse din partea besericei. Ea s'a intro-dusu in Dani'a, Svedi'a si Norvegi'a, staturele confederate ame-ricane si la anulu 1868 si in Austri'a. Procedur'a pre scurtu este:²⁾ déca din partea preotulu se denéga benecuventarea, feciele se-o constateze acést'a ori prin scrisoria dela preotu ori prin doi martori, si déca preotulu nici dupa provocarea ofi-ciósa in restempu de 8 díle nu-si dà invoirea nici nu mi-dilocesce promulgarile, auctoritatea civile midilocindu pro-mulgarile prescise si dupa unu restempu de 3 díle imple-

---

¹⁾ Regulamentulu pentru disciplin'a besericésca din 1873. 22. maiu in capu VII. articlulu 61. dispune: Preotulu ce vá sevêrst tain'a cununtei in vre-unu modu nelegiuitu cade sub judecat'a be-sericésca.

²⁾ Reichsgesetzblatt Jahrg. 1868. n. 47.

nindu inchiarea casatoriei in faci'a a doi martori in aintea notariului juratu, o induce in protocolu — dându parti-loru documentu despre cele intemplete si trametiéndu atestatu preotiloru ambeloru parti. Stá inse in voi'a pârtiloru cá succesivu se-si póta cere si benecuventarea besericésca. De sene se intelege cá si causele de procesu escate de aci, se decidu dupa codicele civile de legi.

Ci nu a suécésu incercariloru mai decurundu a introduce casatori'a civile in partea deincóce de Lait'a a monarchiei austromagiare, dreptu ce nu vá fi superfluu a atinge cá casatoriile civili inchiate intre persóne, dintre cari un'a parte e dincóce, éra alt'a e dineolo de Lait'a suntu nevalide si nu se recunoscú nici chiaru din partea auctoritatii lumesci aci la noi, unde nu s'a introdusu casatori'a civile.⁹⁾ Ast'a e de a se afirmá si in casuri, candu cutarele dela noi trecúndu in alte staturi, eumu ar' fi de exemplu in regatulu Romaníei si cáscigându-si acolo domiciliu 'fora inse de a-si pierde indigenatulu, ar' inchiá casatori'a civile, pentru-cá legile referitórie la sacramentulu casatoriei suntu absolute si casatoriile civili cá inchiate *in fraudem legis* suntu de a se considerá si judecá dupa legea absoluta si generale, nu dupa locul, unde s'au inchiatu.

(Va urmá.)

Despre s. taina a Penitentiei.

— *Siepte predice pentru postulú mare.* —

Predic'a I.

Despre necesitatea esaminarei cunoscintiei sufletului.

„Cu întórcere întórceti-ve dela calea vóstra cea rea; sí pentru-ce muriti cas'a lui Israil?“

Ezech. XXXIII. 11.

Cutarele osénditu a intrébatu odinióra pre Archi-Episcopulu Parisului cu numele Wilhelm: — „mai sustá inca lumea? mai remasáu inca ómeni pre paméntu? Mai suntu inca in cetati sí sate locuitori?“ — Pentru-ce întrebi tu ácestea? díse Archi-Episcopulu. — „Pentru-cá — continuá

osânditului — atâti'a sântu acumu in iadü, unde sum sî eu, în-
cätü îmi vine a crede, că n'au mai remasu nimenea in lume.“

Sustä inca lumea? — Eu, Iubitöloru crestini — nu ve
punu atare întrebare ci alt'a, sî anume: Mai este inca in
sânt'a maica baserica sânt'a taina a penitentiei? Si decä
este, cumu totusi de se osëndescu asiä de multi crestini?
Decä este in sânt'a baserica unu remediü asiä de usioru sî
poternicu, sî atätü de universalu sî securu, pentru-ce nu se
folosescu de elu crestinii? Döra nü se märturisescü? Chiar'
din contra, förte puçini suntu cari moru nemärturisiti. Decä
dar' cei mai multi se märturisescu, cumu, sî ce e caus'a că
se mäntuescu atätü de puçini? Decä este s. märturisire,
cumu de se osëndescu asiä de multi crestini?

Sî Dumnedieu, Iubitöloru Ascultatori! öre-si-cumu se mira
de acést'a sî inträba pre Eremi'a profetulu: „*Au nu este
resina in Galaad, au medicu nu este acolo?*“ (VIII. 22.)
Adeca: nu este in s. baserica sânt'a taina a penitentiei?
nu suntu acolo medici adeca — preoti? „*pentru-ce dara
nu s'a suitu vindecarea fetei poporului meu?*“ (ibid.) pen-
tru-ce nu se vindeca dara ranele poporului meu cându au
medicamentu (märturisirea) asiä usioru, atätü de bunu sî
asiä de poternicu, sî au medici (preoti) atätü de multi, pen-
tru-ce dar' se osëndeseu atäti'a crestini? Éta întrebarea, care
că fulgerulu strabate mintea sî cutriera anim'a! Multi suntu
cari se märturisescu sî puçini cari se mäntuescu! Cumu
pöte fi acést'a!? Asiä iubitöloru, că multe märturisiri nu suntu
adeverate-märturisiri, multe numai se vedu a fi acelea,
inse intru-adeveru acelea suntu sacrilegie. — Pentru-ce? —
Pentru-cä cei mai multi crestini se prosternu la petiórele
preotului fära că mai antäiu se-si fi esaminatu cunosciati'a
sufletului, fära se se pregätésca. Acést'a este caus'a perirei
multor'a!

Pentrucä inse märturisirea vöstra se nu fia numai la
parere märturisire mi-amu propusu se ve vorbescu adi: „*des-
pre necesitatea séu lips'a ispitirei, cercarei ori esaminarei
cunosciintei sufletului.*“

Despre sufletulu vostru, despre viéti'a vöstra eterna e
vorb'a fiti dara ve rogu, cu buna luare-a-minte.

Ispitirea, cercarea ori esaminarea cunoscintiei sufletului este fôrte de lipsa la s. taina a penitintiei. Este de lipsa, cá peccatosulu inainte de ce s'ar prosterne la pitiórele preotului, se-si traga séma cu sine, se privésca in sufletulu seu, se se ispitésca, se se cunósca pre sine, „*vedi caile t'ale și cunósce ce ai facutu!*“ díce Domnulu la Eremi'a profetulu (II 23), adeca adu-ti aminte de tóte caile — de tóte cugetele, de tóte poftele, de tóte cuvintele sí de tóte faptele t'ale. Nu este destulu a te marturisi in genere cumu facu unii, spre pilda: me acusu cá-'su mare peccatosu. Acést'a nu e de ajunsu. Ci e de lipsa se spùni tóte peccatele, numindu sí impregurarile intre cari le-ai facutu. Trebuie se spùni sí numerele acelor'a. Pentru-cá inse se le scii tóte acestea cu de-a-meruntulu este de lipsa se-ti ispitesci cunoscinti'a sufletulu teu! Intru atât'a e de lipsa ispitirea sirguintiósca a cunoscintiei sufletulu, încátu déca óre-carele ar' veni la s. marturisiré fâra a se esaminá — díce conciliulu Tridentinu — sí acést'a o ar' intrelasá, ori din malitía, ori din ignorantia crassa ori afectata — marturisiréa unui cá acestu'a e nula, e sacrilega, sí in locu se-si dobândésca iertarea peccatoru inca si-mai maresce numerele acelor'a cu unulu nou, cu sacrilegiu.

O Dumnedieule! dupa unu restimpu de unu anu, petrecutu in peccate, lapedatu de Dumnedieu, a veni la marturisiré fâra a-se ispití mai antâiu! Ce penitintia e acést'a? e cu adeveratu unu sacrilegiu; acést'a e caus'a osândirei tuturoru acelor'a, cari asiá indispusi s'au marturisu. — Unii cá acestu'a, suntu indetorati déca voiescu se se mântuiesca, a-si re'noi tóte marturisirile cari le-au facutu fâra a se ispití mai antâiu.

Bine sciu eu cá, preotulu trebuie se ajute pre penitentulu, dar' acést'a numai acolo se face cu folosu, unde sí penitentulu s'a silitu cu tóta sirguinti'a a se ispití sí a-si reaminti tóte peccatele s'ale. Inse a veni la scaunulu marturisiréi cu acé'a incredere cá: *intreba-me-vá dlu parinte*, — cumu veti respunde nepregatiti la intrebarile preotulu, cá: ce a-ti cugetatu? au ce atí facutu inainte de acést'a cu luni, cu unulu séu póte sí mai multi ani? — Cu adeveratu e imposibilu. — Preotulu nu e a-totu-sciutoriu. — Cumu poteti dar' voi pretinde, cá se pa-

trundia in anim'a vóstra in rarunchii vostrii? Cum va scí elu cà ce pecate suntu ascunse in sufletulu vostru, pentru-cà in sufletulu cutàrui-va potu fi mai multe sî feliurite pecate. Cum va fi preotulu in stare a întrebá de tóte acelea? Ma chiaru déca le vá sî întrebá fi-ve-ti voi in stare a respunde la întrebările puse de dênsulu, fóra de a-ve fi pregatitu? Nu, — cu adeveratu e cu nepotintia!

Sciu eu ace'a cà póte, ma sî trebue se ajute preotulu — pre penitentu, întrebându-lu despre numerulu pecatelor, despre impregiurarile între cari le-au facutu, ma póte se percurga cu elu tóte poruncile Domnului sî ale Basericei, inse cumu veti fi voi in stare a respunde pe întrebările lui, déca mai ântâiu nu v'ati ispititu? sî cumu veti respunde drep-tului Judecatoriu, cându ve va trage la întrebare despre tóte aceste sacrilegie?!

Unulu véne sî dîce: eu m'amu sócotitu, multu mi-amu spartu capulu, m'amu ispititu, inse totusi nu aflu nimicu ce se marturisescu.

Câtu têmpu e, de cându nu te-ai marturисitu? Unu anu. — Sî tu într'unu anu întregu nu ai facutu asiá cev'a ce ar' trebuí se marturisesci?

O minune! O monstrule! Éta Iub. Asc. statulu celu mai nefericitu, in care cade sufletulu orbitu prin reutate. „*I-au orbitu malit'á loru!*“ dîce întieptulu Siracu (II. 21) cá se nu védia, se nu-si cunósca pecatele loru gróznice. — Unu anu a trái in societati rele sî in urma a dîce: *n'amu ce se marturisescu*. O Dumnedieule! Ce se dîcu? Ce se sêmtiescu? Ce se cugetu cându audu asiá cev'a?

Intieptulu Senec'a ne spune cà elu aveá o servitória órba, care nu voiá a-si recunósce orbi'a sa. Cu adeveratu multi peccatosi suntu orbi, sî nu voiescu a cunósce, a vedé relele cari le-au facutu! I. m. Déca intra cine-v'a dela lumina in cutare chilia intunecósa, indata ce a intratu nu vede in ea nemic'a, pare cà ar' fi orbu: inse déca remâne in ace'a numai cev'asi mai indelungatu têmpu, numai decátu sî incepe a distinge obiectele: — aici vede o icóna, cólea unu scaunu s. a. pâna in urma tóte obiectele cari se afla in acea chilia le vede sî le sci distinge.

Asiá sta lucrulu sî cu consciinþa. Déca privesci în ea asiá numai cá in fuga, nu vedi in ea nemica, — inse privesce in ea pucintelu mai indelungatu sî vei observá, cá aici ori colo ai facutu pecatulu acel'a, cu unulu séu altulu ai vorbitu despre lucruri necuviinþose, care n'ai fi doritu se-le auda unu alu treilea, atunci ai juratu, mintitu, blasmatu sî asiá mai departe — tóte pecatele tale cá într'o cautatória (oglanda), le vei vedé cu de-a-meruntulu, unulu câte unulu; dar' nu numai pecatele, ci sî numerulu acelor'a sî impregiurarile între cari le-ai facutu. — Unulu cá acel'a care nu se silesce a se ispití estumodu, dîcu sî o repetu, cá comite sacrilegiu, — sî unulu cá acel'a nu numai ca este detoriu a se ispití de nou sî a se marturisi, ci inca sî marturisirile facute pân' acólea trebuie se le renoiéscá.

O Dómné! negliginþa acést'a deplorabila câte suflete a aruncatu pân' acum in iadu! „*nu este omu care sè se pocaiéscá de reutatea lui dîcîndu: ce amu facutu?*“ Nu este care sè se pocaiéscá! — se plînge Domnulu la Eremi'a profetulu (VIII. 6), nu este pre care se-lu dóra de pecatele lui! nu este care sè se întrebe: ce-amu facutu? cumu amu facutu? pentru-ce amu facutu? între cine amu facutu?... sî nefacîndu acést'a pe dî ce trece devenimu mai rei.

Cîndu parintii voiescu a-si maritá fét'a, au spunetî-mi nu se cugeta ei cá zestrea fetei se fia in rîndu, cá in urma se nu patiéscá rusíne! sî cîndu e vorb'a, cá sufletulu nostru se devina mirés'a mirelui eternu, mirelui Isusu Christosu, au nu se cuvine se cugetamu cá acel'a se fia curatu de tóta macul'a, cá fóra de péta se-si póta serbá nunt'a cu Dênsulu?

'Mi pare cà vedu unele suflete fricóse cutremurându-se la cugetulu cá: dóra pâna acumu nu s'au pregatitu cu destula sêrguintia la sânt'a marturisiré, sî cà dóra marturisirile de pâna acumu nu le-au fostu spre folosu? Bine, déca cugeti suflete fricosu, cá pâna acumu fóra a te ispití te-ai marturissitu; sî déca cugeti cá dóra cutare pecatu l'ai tacutu sî nu l'ai spusu: atunci — déca voiesci a te mântuí, esci indetoratu a te marturisi de nou, spunédu sî ace'a, cá in **câte marturisiré ai tacutu pecatulu acel'a.**

Sî érași ve dîcu, cà suntu unii (scrupulosi), cari fóra de nici unu fundamentu ori temeiu se nelinicescu, socotindu

că dóra nu s'au marturisu bine. Iubite! déca esci convinsu prea deplinu că ti-ai esaminatu consciinti'a sî cu voi'a nu ai uitatu nici ai tacutu cutare pecatu in marturisiré, — nu ai nici o frica, nu fîi neliniscitu, că nu numai nu esci indetoratu a te marturisi de nou de celea odata marturisiré sî a-ti repetá marturisirile de mai inainte, ci nici că tí-este iertatu.

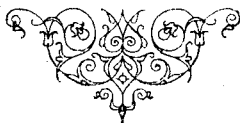
Acumu urméza întrebarea, ca: fie-care in asemenea modu este indetoratu a se esaminá? Nu, — unulu cá acel'a, care intr'unu anu mai de multe ori se marturisesce nu are lipsa de asiá lungu tîmpu pentru a se esaminá, cá acel'a care intr'unulu, séu póte mai multi ani nu s'a marturisu. — Chili'a care in tóta díu'a se matura, mai usioru se curatíesce, decâtu ace'a care nu se curatíesce decâtu la anulu odata. — Perulu celu raru mai usioru se póte descálcá, cá celu desu sî sbérlitu. — Unui cá acei'u'a, caru-i i-jace la anima mîntuinti'a sufletului, care se sílesce a se ferí de ocasiuni pe-catóse, care traiesce cumpetatu sî retrasu de toietulu luméi pe-catóse, í-i trebuie mai puçinu tîmpu spre a se ispití decâtu celui care orbisiu, cu voi'a cércá prílegiulu séu ocasiunea pe-catósa. Cu unu cuvîntu fiesce-carele sè se ispitésca dupa statulu seu: „*se ne ispitimu càile nóstre sî se ne întórcemu la Domnulu D-diculu nostru!*“ se ne ispitímu tóte cugetele, tóte sîmtiementele, cuvintele, faptele, toti pasii nostrii; — se ne judecamu noi insî-ne.

Oh suflete! Acumu tu ti-esci judecatoriu! Adà sentintia asupr'a t'a! Déca aici nu-ti vei făciari, déca nu-ti vei mîndrí pecatele, ci tóte cu sirguintia le vei ispití sî cu parere de reu le vei marturisi, atunci aici tóte tí-se voru iertá.

Asiá iubitoru crestini! se ne ispitimu cu diligintia neobosita cunoscinti'a sufletului, se ne judecamu acumu noi insi-ne, déca voimu cá inaintea Judecatoriului cerescu se stámu fóra de frica, sî déca dorimu a dobândí fericirea cerésca, care toturoru vi-o poftescu. Aminu.

IOSIFU GRAMA

preotu in Almosd, dieces'a Oradei-mare.

La inmormentarea multu-regretatei

ELISABETA DOMIDE

in 6 Octobree 1883.*)

Intórceti-ve sí vedeti de este dorere, cá dorerea mea?! (Plang. Jeremieii c. I, v. 1V.)

Astfeliiu díse profetulu Jeremia siédiendu pre ruinele Jerusalimului sí plângúndu nefericirea poporului Israilu. Astfeliiu díce astadi ténérulu preotu a Rodnei lângá sicriulu, ce inchide trupulu rece a iubitei sale soşii sí plângúndu fericirea pierduta. Astfeliiu dícu astadi doi pruncuti, cari abia au inceputu a traí in lume sí trebuie se pórté nefericitulu nume de orfani. Astfeliiu díce astadi o mama, care ieri alalta-ieri avù nefericirea a petrece la mormentu o alta fíca, incetata din viétia in flórea etatiei sí astadi a dóu'a in aceeaşi etate i-sfasíe anim'a. Astfeliiu díce astadi acésta onorabila familia preste care trecura dóue lovituri grele sí astadi trebuie se mai bé inca sí acestu paharu amaru. Astfeliiu díce in fine acésta comuna insemnata vediendu nefericirea, ce a ajunsu pre pastoriulu ei sufletescu.

Mare este dorerea, grea este lovitur'a. Lacremile ce curgu pre feşiele tuturoru fára deosebire de sexu sí etate dovedescu acést'a. Sí in acésta dorere generala a dóua óra in acésta familia amu ocaşione de a impliní un'a din cele mai triste detorii, ce are unu preotu. Nu sciu déca voiú puté díce câte-va cuvinte, cà-ci întémpierea este atátu de mare sí neasceptata, câtú sí anim'a de piétra trebuie sè se

---

*) La recercare comunicu On. Redact. a „Preotului romanu“ aceste iertatiuni improvisate in ultimulu momentu. Mai multu nu s'au potutu face, nefiendu avisatu decátu atunci cându erá dejá coadunata intréga multímea gielitória spre a petrece la eterna odichna remasítele multu regretatei femei virtuóse, soşie credinţioşe sí mame ingritórie. m p.

— Domnedieu dé síreloru de mai susu poterea balsamului de mângaiere pentru anim'a lovita de grea durere a soşíului remasu veduvu sí a pruncútiloru remasí orfani! Red.

móie vediându-o sî vocea cea mai puternica trebuie sè se in-
nece in plânsu cugetându numai la ea. Sî déca cu tóte
acestea pasiescu inaintea vóstra tristi auditori caus'a este
sperarea in ajutoriulu celui de susu sî stim'a ce-o detorescu
fostului meu discipulu.

Cu ajutoriulu celui de susu voiú díce puçine, puçine
cuvente despre insemnatatea mamei in familia.

Ce este mam'a? întrebu inainte de tóte. Mam'a este
fundamentulu familiei, mamele bune suntu fericirea popóraloru.
Luati mam'a din familia sî acést'a încéta a fi fericita, ori
care ar' fi starea ei.

Mam'a este primul educatoriu a prunciloru sei. A ei
cuvente resuna mai ántáiu la léganulu pruncutiului micu, a
ei sêntiemente se sadescu mai ántáiu in anim'a-i frageda, ea
croesce educatiunea fitoriului crestinu sî cetatiénu. Mam'a
este mai departe ingrigitoriulu sî supraveghiatoriulu familiei
intregi. A ei grigia se estinde la toti membrii familiei fia
mari ori mici, ea este aceea care dá indreptariu pentru toti
in familia, ea ordinéza tóte, ea este cea de ántáiu sî cea
din urma.

Nu este mai frumosu lucru decátu a vedé pre mama in
midiloculu prunciloru sei indreptându-si lucrarile sale dupa
trebuintiele fia-carui'a. Fericirea prunciloru fiindu in giurulu
mamei o dovedesce bucuri'a manifestata pâna si prin trasu-
rile feçieloru. Dar' nu se póte cugetá o mai mare nefericire,
de câtu rapirea mamei din midiloculu lorú.

Fericita este famili'a, cându are o mama buna, inse
mare este nefericirea, cându sî-o pierde, cà-ci dên's'a este
punctulu in giurulu carui'a se asiédia toti membrii familiei,
ea este lumin'a care fiindu câtu de micutia luminéza totu-
roru celoru din casa, ea le dá viétia sî fericire. Luati acumu
punctulu sî toti vínu in cea mai mare confusiune, luati lu-
min'a sî cu totii órbea in intunerecu, luati mam'a sî cas'a
cea plina de bucuria sî fericire devine unu locu pustéiu,
fàra viétia.

Cu câtu este unu lucru mai scumpu, cu atát'a mai
sêntita e lips'a lui, cu câtu este mai scumpa o mama, cu atát'a
mai durerósa e pierderea ei. Sî nicairi nu póte fi o atare

pierdere mai sântita, cá in casulu de faia, cá-ci aici nu pierde numai unu soiu pre iubit'a sa soia, nu pierdu numai doi orfani in cea mai frageta etate pre iubit'a sî scump'a loru mama, nu pierde numai o familia unu membru scumpu a ei, ci pierde pre soia tenerulu preotu a Rodnei, care prin acést'a trece in sinulu preotiloru osënditi a portá sarcin'a grea a veduviei, poporulu seu credintiosu pierde pre aceea, care prin portarea sa cá soia sî mama dupa pusetiunea ei avea se premérgea cu exemplu celorualte soii sî mame. Dar' inca sî mai multu: Acést'a este sî o pierdere natiunala, pentru cá cunoscutu este cumca dupa starea poporului nostru de astadi suntu puine acelea familii, cari potu dá prunciloru sei o crescere mai inalta sî intre acei puini, cei mai multi suntu preotii cari potu dá familiei o crescere mai corespundietória. Dar' a cresce cá preotu familia fàra soia, oh! sórtea cea mai amara ce sî-o póte cineva intipuí . . .

Inse nu este nici unu reu, din care se nu invetiamu sî ceva bine sî din nenorocirea acést'a ori-cátu este ea de mare pentru soiulu, ce remàne veduvu, pentru pruncii, ce remànu orfani, pentru familia, comuna sî chiar' natiune, totusi potemu invetiá sî cev'a bine din ea, sî inca cu câtu e mai mare, cu atát'a mai inaltu.

Deci voi mame, pre cari bunulu D-dieu v'a daruitu cu prunci, cându versati lacrimi la inmormentarea acestei mame sî vedeti acésta intêmplare trista, cugetati ce insemnătate aveti voi in familia sî sciindu câtu de scurta a fostu viéti'a repausatei in Domnulu, aducetî-ve aminte cá sî pentru voi póte se bata ór'a câtu mai curêndu sî ve indoiti ostenél'a pentru a dá prunciloru vostri cea mai buna crescere. Sî voi prunciloru, cari sunteti fericiti a avé mamele vóstre inca in viéti'a, aducându-ve aminte de binefacerile, ce le-ati primitu dela ele, invetiati a le stimá sî iubí, nu uitati a ve impliní aceste detorintie faia de ele.

Sî in urma punêndu sî unii sî altii aceste cuvinte la anim'a vóstra, lasati cá mai incolo se vorbescu eu in numele repausatei in Domnulu sî se-mi iau remasu bunu dela cei ce se cuvine.

— Remasu bunu iubite soiule! cá-ci càtra tine vorbescu ântâiu. — Noue-spre-diece ani suntu de cându amn zaritu pen-

tru prim'a data lumin'a dîlei, doi ani de cîndu amu pasîtu cu tine inaintea s. altariu, unde amu primitu s. taina a casatoriei sî amu legatu sôrtea mea de sôrtea t'a in buna sperantia, cà punemu fundamentu la fericirea nôstra pamêntésca. Dar' oh! dupa doi ani de viétia, fericirea inchipuita pentru tine se preface in nefericire. Optu-dieci, nôue-dieci de ani in viétia, patrudieci, cincidieci de ani in casatoria la capetu se paru cá unu visu, dar' 19 ani de viétia sî doi ani in casatoria se mai potu sî macaru numí tîmpu in acestu intielesu?! Dupu doi ani de viétia in casatoria fericita sî indestulita tu remâi veduvu pentru viétia sî inca cu doi pruncuti necrescuti. Sciu cà cu câtu a fostu mai fericita viétia nôstra, cu atât'a este mai mare dorerea t'a cîndu ne despartîmu pentru totu-de-a-un'a. Dar' indesiertu ór'a a batutu, eu trebuie se me ducu sî eu nu potu alt'a decâtu a-mi luá remasu bunu sî se te rogu a nu me uitá.

— Remasu bunu iubiti pruncuti, cari abiá a-ti inceputu a trái sî trebuie se remâneti de mine. Pentru voi nu mai bate cu caldura anim'a de mama sî inca inainte de ce a-ti ajunsu etatea cá se sciti, cà a-ti avutu o mama, care vá iubitu cá sufletulu seu, care inse astadi se petrece la mormêntu. Binecuvêntarea parintiésca ve lasa astadi mam'a vóstra sî ve doresce se cresceti sî se ve desvoltati sub poterniculu scutu a tatalui vostru, éra fiindu mari vediêndu icón'a mea ve aduceti aminte, cà a-ti avutu sî voi o mama in lume.

— Remasu bunu iubita mama, care éra ai nefericirea a versá lacremi lînga sicriiulu ce inchide trupulu unei fiice*) a tale repausate in flórea etatiei. Tu impreuna cu tatalu nostru sî dupa mórtea lui singura ai luptatu cu taria pâna ne-ai crescutu sî ne-ai pusu in stare buna. Inse in desiertu cà precîndu aflái fericire in fericirea nôstra, vení asupr'a-ti o lovitura dupa alt'a. Inainte de a te poté reculege din dorerea ce ti-o causá mórtea sororei mele, vení asuprati un'a lovitura sî mai grea, mai grea intru atât'a intru câtu dupa mine remânu inca sî doi pruncuti mici. Mîngaiate cu sor'a ce este in viétia, primesce multiamit'a mea pentru crescerea

---

*) Cu câtu-va tîmpu mai inainte s'a inmormêntatu sor'a repausatei, soçi'a dlui preotu Andreiú Vlasinu.

ce mi-ai datu, pórta grigia sí de pruncutii miei sí me iérta decumva^a cândva te-amu superatu.

— Remasu bunu iubita sora, mângaierea mamei nóstre celei multu cercetate! Crescut'amu cá trei flori intru-o gradina sub grigi'a parintiloru sí mai târdíu a mamei nóstre, care ne-a feritu se nu ne-ajunga nici cea mai mica bóre ce ne-ar' fi potutu fi stricatiósa. Trait'amu in iubire cá sorori adeverate. Ajunsámu têmpulu cându ne vedeámu tóte in stare buna, inse aculu mortiei strapunse anim'a nóstra in flórea ténerețieloru sí tu remái singura spre mângaierea mamei nóstre sí ajutoriulu micuțiloru mei. Multiamescuti pentru tóte binefacerile aretate in viétia sí te rogu se me ierti de ti-amu gresítu ceva.

— Remasu bunu iubiti socri, pre cari v'amu privitu cá pre parintii miei din ór'a cându amu pasítu inaintea altariului cu fiulu vostru. Asi fi doritu a trái in midiloculu vostru spre fericirea soții sí a prunciloru, spre ajutoriulu vostru la têmpulu betrânetieloru, inse Domnulu vietiei toturoru fapturiloru a benevoitu a me chemá la cealalta viétia, dè aceea in ór'a despartírei, decumva nu voi fi potutu impliní o dorintia séu alt'a ce ati potutu avé fația de mine, ve rogu se me iertati.

— Remasu bunu iubiti cumnati sí cumnate. Puçinu têmpu amu tráitu impreuna. Esíndu din midiloculu vostru ve ceru iertare decumva s'a potutu se fíu cuiva spre greutate.

— Remasu bunu iubite amice! Scurtu dar' placutu a fostu têmpulu cátu amu traitu impreuna, cu atât'a mai grea e despartírea de voi. E grea sí durerósa, dara nu se póte incunjiurá. Eu trebuie se me despartu de voi, dara nu potu se nu ve multiemescu pentru bunavointi'a, ce o-amu intêmpinatu la voi sí se nu ve rogu cá in convenirile vóstre amicabili se ve aduceti aminte sí de amic'a vóstra sincera, pre care astadi o petreceti la mormêntu.

— Remasu bunu dîcu sí vóue popóreloru din acésta comuna, remasu bunu toturoru cari ati venitu se-mi dati acésta onóre din urma. — Aminu!